

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE**

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

Ł

M

N

O

P

R

S

T

U

W

X

Y

Z

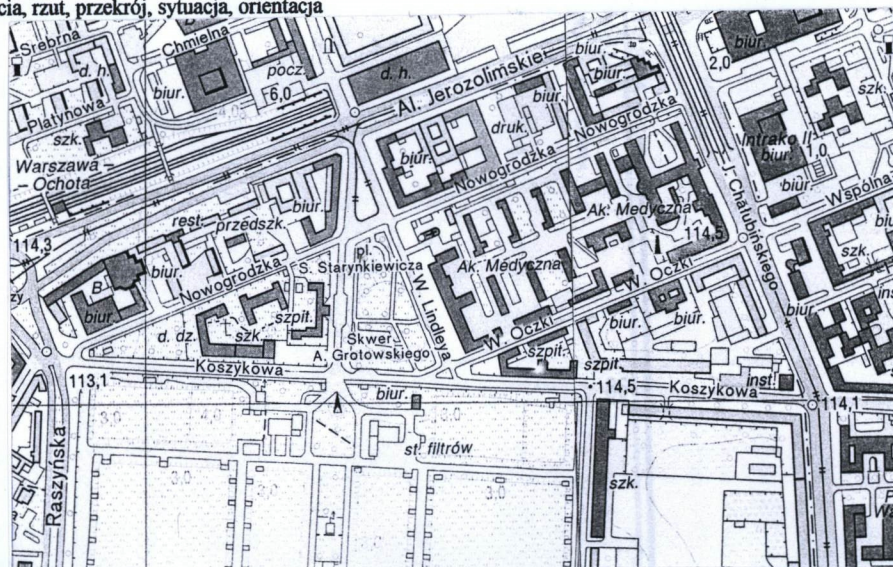
NR 1374

1. Obiekt **Szpital Dzieciątka Jezus**
91 **SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS CENTRUM**
LECZENIA OBRAŹEŃ

2. Czas powstania
1897-1901
1902-1914
1914-1939

3. Miejscowość
WARSZAWA

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

PLAN ORIENTACYJNY
SKALA 1:10 000

0 100 200 300m

IL. 1 GŁÓWNY BUDYNEK
SZPITALA, WIDOK Z REFORM
PLAZA.

4. Adres
ul. Lindleya 4

5. Przynależność administracyjna
województwo **mazowieckie**
gmina.

6. Poprzednie nazwy miejscowości
WARSZAWA

7. Przynależność administracyjna przed I VI 1975
województwo **warszawskie**
powiat

8. Właściciel i jego adres
Akademia Medyczna w Warszawie
02-091 Warszawa
Ul. Żwirki i Wigury 61

9. Użytkownik i jego adres
Szpital Kliniczny Dzieciątka Jezus Centrum Leczenia
Obrażeń
00-205 Warszawa ul. Lindleya 4

10. Rejestr zabytków
Nr 288/1 data 01.07.1965 Kościół p.w. Dzieciątka
Jezus
Nr 288/2 z 01.07.1965 Obelisk Przed Kościołem

nie dotyczy
A-840 2 17.03.2009

Szpital Dzieciątka Jezus (Hospitale Infantinum expositorum sub titulo Infantis Jesu) istnieje od 1732 r. Jego założnikiem był Dom Podrzutków i Porzuconych Dzieci założony przez francuskiego misjonarza ks. Gabriela Piotra Baudouina w kamienicy przy Krakowskim Przedmieściu (w miejscu późniejszego pałacu Karasia). W 1746 r. przytułek uzyskał obecną nazwę, kilkakrotnie zmienianą w swej historii. Jedenaście lat później przeniesiono go do nowej siedziby przy ul. Wareckiej i Szpitalnej. W 1758 r. przekształcono na mocy dekretu króla Augusta III w Szpital Generalny Dzieciątka Jezus, który pełnił jednocześnie funkcje przytułku dla ubogich oraz domu dla podrzutków i sierot. Pozostawał pod nadzorem misjonarzy, a ks. Baudouin mianowany został jego pierwszym dożywotnim rektorem. Ze względu na nieodpowiednie warunki lokalowe podjęto wkrótce decyzję o ponownej zmianie lokalizacji i budowie nowej siedziby w obecnym miejscu, wówczas zwanym Folwarkiem Świętokrzyskim. Twórcą projektu całego założenia był architekt Józef Pius Dziekoński. 5 sierpnia 1897 r. położono kamień węgielny pod budowę jednego z pawilonów (późniejszego paw. 2), a także poświęcono rozpoczęte prace. Na uroczystości byli obecni: ks. Kanonik W. Seroczyński, przedstawiciele komitetu budowy m.in. prezes M. Bibikow, arch. J. P. Dziekoński i budowniczy F. Lilpop.

W latach 1897-1901 wzniesiono niemal wszystkie obiekty szpitalne. Zostały one zaprojektowane na dwóch działkach, przedzielonych skwerem. Architekt wzorował się na szpitalach niemieckich projektowanych w systemie pawilonowym: Friedrichsheim i Am Urban w Berlinie oraz Hamburg Eppendorf w Hamburgu. Na pierwszej z działek (miedzy ul. Teodora ob. Chałubińskiego, Wspólną ob. Oczki, Żelazną ob. Lindleya i Nowogrodzką) postawiono Dom Administracji, *cd. załącznik nr 2,3*

Zespół budynków szpitala położony jest w centrum miasta, w pobliżu warszawskich Filtrów. Od końca XIX w. zajmuje rozległy teren, ciągnący się między ul. T. Chałubińskiego i Raszyńską, przedzielony niezabudowanym skwerem im. A. Grotowskiego. W jego najbliższym sąsiedztwie znajdują się biurowce m. in. Reform Plaza od zachodniej strony i hotele np. Marriott od wschodu. Pierwsza ze szpitalnych działek położona jest w prostokątnej zamkniętej ulicami: T. Chałubińskiego, W. Oczki, W. Lindleya i Nowogrodzką. Jej zabudowę tworzą obiekty powstałe w różnym czasie, z których najstarsze pochodzą z przełomu XIX i XX w. Ma ona do dziś czytelny pierwotny układ urbanistyczny. Oś założenia tworzy szeroka aleja szpitala, obsadzona kasztanowcami. Na jej zachodnim krańcu zlokalizowana jest Klinika Ortopedyczna – główny budynek zespołu z frontem od ul. Lindleya 4 (z lat 1950-56, wzniesiony w miejscu Domu Administracji i cerkwi). Na tyłach gmachu znajduje się fontanna zaprojektowana równolegle z nim. Obok od północy zlokalizowany jest zrekonstruowany po ostatniej wojnie kościół Dzieciątka Jezus wraz z ostatnio wzniesionymi zabudowaniami parafialnymi księży Orionistów (wydzielony z zespołu szpitalnego i ogrodzony murem). Przed kościołem u zbiegu ulicy Lindleya i Nowogrodzkiej stoi XVIII-wieczny obelisk z krzyżem. Po obu stronach głównej alei zgrupowane są pawilony z l. 1897-1902: nr 1 – Klinika Immunoterapii i Chorób Wewnętrznych i nr 2 – Klinika Medycyny Transplantacyjnej (d. chirurgiczne), nr 3 – Klinika Chorób Wewnętrznych i nr 5 – Klinika Okulistyki (d. terapeutyczne), nr 4 apteka, nr 6 – Poradnia Nefrologiczna (d. ginekologiczny), nr 8 – Klinika II Chirurgii Szczękowo-Twarzowej (1902-14), kuchnia i pralnia (nr – 9 a,b kuchnia przebudowana w 1928 r.) oraz współcześnie wzniesione nr 6A – Pawilon pomocniczy i 7 – Klinika Urologii. Wzdłuż pd. granicy terenu ciągną się zabudowania gospodarcze z różnych lat (nr od 13,15,17 z k. XIX w., 17a i 14 z l. 1902-14), przychodnie: nr 19 (d. Dom lekarza naczelnego z l. 1902-14) i nr 18 (l. 1937/8). Narożnik ulic W. Oczki i T. Chałubińskiego i zajmuje Collegium Anatomicum (d. Instytut Anatomo-Patologiczny z 1902 r.) połączony po II wojnie światowej z Kliniką Chirurgii Ogólnej (d. Uniwersytecką z 1897-1901). Pozostałe obiekty tej części szpitala to niewielkie zabudowania pomocnicze pochodzące przeważnie z lat 50. XX w. Pomiędzy wszystkimi budynkami zakomponowane są wewnętrzne alejki i drogi dojazdowe, obsadzone zielenią. Główne wejścia na ogrodzony murem teren prowadzą od ul. Nowogrodzkiej 59 i Oczki 4 (tam też znajdują się bramy wjazdowe) oraz Lindleya 4.

Druga ze szpitalnych działek zajmuje trójkąt między ul. Starynkiewicza, Koszykową i Nowogrodzką. Tworzy ją kompleks XIX. wiecznych budynków, nieznacznie rozbudowany po II wojnie światowej. Frontem do Starynkiewicza ustawiona jest Klinika Położnictwa (d. Instytut Położniczy) – nr 24, powiększona współcześnie o skrzydło od pd.-zach. Równolegle do ul. Nowogrodzkiej położony jest Ośrodek Informacji i Zastosowań Komputerów (d. Dom Wychowawczy dla dzieci i dorastających) – nr 26. Dalej w poprzek posesji, frontem skierowany na zachód stoi Dom Małego Dziecka (d. Główny Dom Wychowawczy) – nr 27. Przed nim na placu zabaw stoi figurka św. Wincentego a Paulo z 1928 r., dalej zrujnowane magazyny, w tym d. barak dla zakaźnie chorych dzieci. Jest to najbardziej zaniedbana część posesji. *cd. załącznik nr 3*

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa Całość ok. 9,1 ha	16. Przeznaczenie pierwotne szpital	17. Użytkowanie obecne szpital
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.)</p> <p>Po II wojnie światowej najpoważniejszych zmian dokonano w obiektach najbardziej zniszczonych. Nie odbudowano Domu Administracji, wznosząc w jego miejsce socrealistyczny gmach Kliniki Ortopedycznej (1950-56). Jego fasada jest niemal repliką Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (d. budynku Sejmu Krajowego, proj. J. Hochberga z l. 1876-1881). Gmachy mieszczące Instytut Anatomo-Patologiczny oraz Kliniki Uniwersyteckie odbudowano, chociaż w przypadku pierwszego z nich w odmiennym kształcie. Nie zrekonstruowano reprezentacyjnego narożnika fasady, a cały budynek podwyższono o 1 kondygnację. Ww. kliniki połączono skrzydłem - nr 12 a. Zrekonstruowano natomiast wygląd przyszpitalnego kościoła (wg proj. S. Marzyńskiego). Najbliższe otoczenie świątyni w l. 60. i ostatnio zabudowano obiektami służącymi ks. Orionistom., oddzielając je murem od terenu szpitala (wg proj. Z. Zagrodzkiego).</p> <p>Niektóre z pawilonów odbudowano i rozbudowano: nr 2 i 3, a pawilon nr 5 silnie przekształcono (oryginalne schodkowe szczyty zachowały się obecnie tylko w pawilonach nr 1 i 3). Ponadto wzniesiono pawilony nr 6 i 6a oraz kilka obiektów tzw. zaplecza gosp.-tech. Ostatnio nadziemną oszkloną galerią połączono gmach Kliniki Ogólnej z pawilonem nr 1, a od strony ul. Nowogrodzkiej założono ujęcie wody oligoceńskiej. Podobne łączniki między pawilonami planowane są w niedalekiej przyszłości.</p> <p>Na terenie drugiego ze szpitalnych placów rozbudowano Klinikę Położnictwa (od pd), do pd. skrzydła Domu Dziecka dobudowano gmach Polsko-Japońskiej Wyższej Szkoły Technik Komputerowych (l. 1994-2003) i wzniesiono niewielkie pawilony gospodarcze (obecnie w ruinie).</p> <p>W niektórych obiektach zabytkowych przeprowadzane były bieżące remonty i modernizacje (np. rampa dla samochodów dostawczych przy pawilonie nr 3 itp.). Generalnie budynki zachowały swój charakter. Powojenne prace na ogół nie zatępiły ich pierwotnego kształtu, układu wnętrz, wystroju zewnętrznego i wewnętrznego.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Zespół o zróżnicowanym stanie technicznym. Wiele budynków ma zniszczone, brudne elewacje i wnętrza, tynki odpadające na skutek zawilgocenia murów i niedrożnych rynien, zużytą stolarką okienną i drzwiową, uszkodzony detal architektoniczny itd. Niektóre znajdują się w tak złym stanie, że kwalifikują się do rozbiórki, także ze względu na brak wartości architektonicznych i artystycznych np. obiekty gospodarcze zlokalizowane od zach. strony Domu Małego Dziecka. Inne pilnie wymagają interwencji: modernizacji i generalnego remontu (np. kuchnia i pralnia, budynek nr 14, 15).</p>	
<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Należy przeprowadzić modernizację i kapitalny remont wielu obiektów (patrz p. 18). Projektowane zmiany (rozbiórki, nadbudowy, adaptacje, a także zmiany zagospodarowania przestrzennego terenu)</p>		<p>cd. Załącznik nr 4</p>	

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

Projekt Szpitala Dzieciątka Jezus -
Kolekcja Planów Architektonicznych, zbiory Archiwum Państwowego m. st.
Warszawy (sygn. A 81)

PLANY:

Plan sytuacyjny szpitala., 1901. Repr.[z:] H. Kudner, C. Klarner, op. cit., s.
486

Mapa topograficzna Polski, Warszawa-Śródmieście i Warszawa-Wola,
Warszawa 2002

FOTOGRAFIE:

3. Widok ogólny nowego szpitala z wieży ciśnień warszawskich Filtrów,
pocztówka z 1914. Repr. autorki [z:] M. Kwiatkowski, *Wspomnienie dawnej
Warszawy*, Warszawa 1993

4. Plan sytuacyjny szpitala z 1928 r., opr. W. Borawski. Repr. K. Kowalska,
1987 [z:] W. Borawski, op. cit.

KW 160327

22. Bibliografia

1. Borawski W., *Budownictwo szpitalne w Warszawie 1918-1928*
[w:] *Kronika Warszawy*, 1928, nr 1, s. 1-25
2. Kudner H., Klarner C., *Nowy Szpital i Dom Wychowawczy Dzieciątka
Jezus w Warszawie* [w:] *Przegląd Techniczny*, 1901, nr 48, s. 485-88, 510-
12
3. Podgórska-Klawe Z., *Szpitala Warszawskie 1388-1945*, Warszawa 1975,
s. 73-83
4. Popławska-Bukała E., *Zabytkowe szpitale Warszawy*, cz. II, T.IV
Śródmieście, Warszawa 1993/4, mps w zbiorach KOBiDZ i WKZ
5. Słomczyński A., *Dom ks. Bođuena 1939-45*, Warszawa 1975
6. Wartalska E., *Obelisk z krzyżem* [w:] *Mazowsze* 1995/1, s. 70-71

23. Uwagi różne

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

tekst: EWA POPLAWSKA – BUKAŁO, listopad 2004

plany, rysunki. (przygotował).. j.W.

fotografie., jw. I i IX 2002, X 2004

miejsce przechowywania negatywów: archiwum autora

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PORSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

10 Załączników: zał. 1 cd. p. 11, zał. 2 cd. p. 12, zał. 3 cd. 12 i 13, zał. 4 cd p.
20 i dok. Fotograficzna, zał 5 do 10 dokumentacja fotograficzna

1. Miejscowość

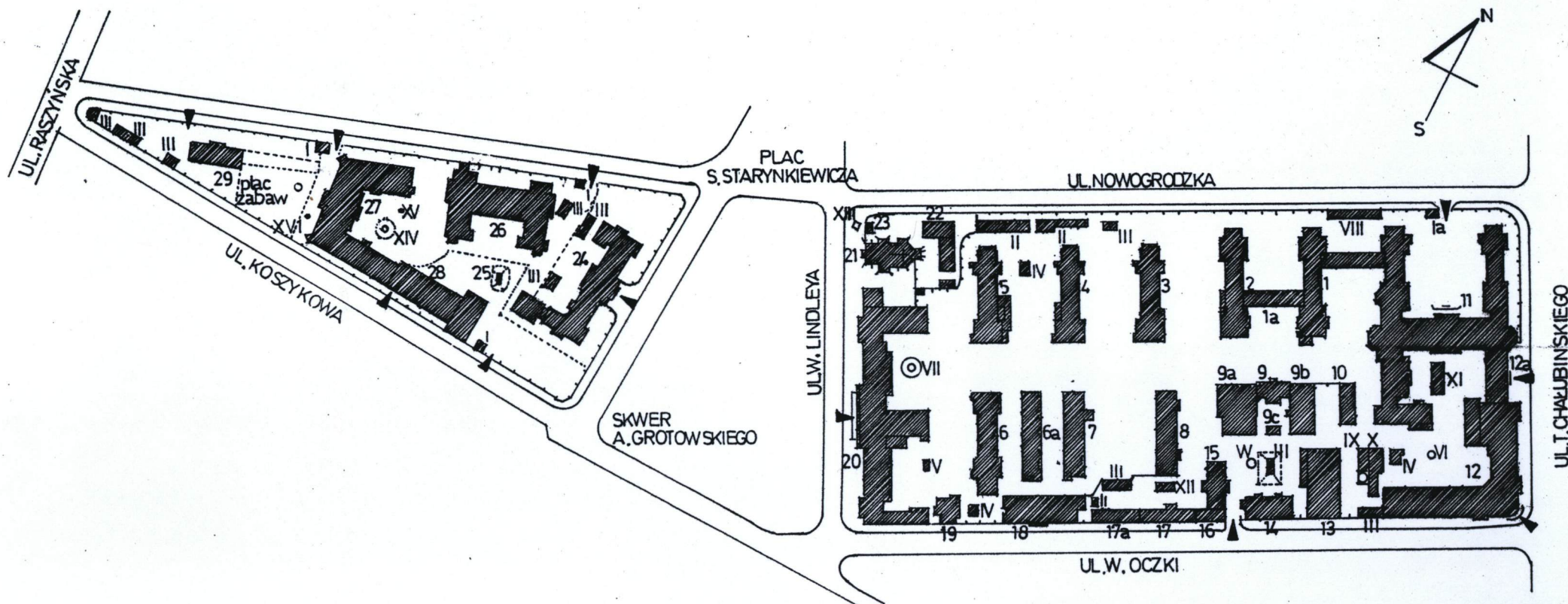
WARSZAWA
woj. mazowieckie

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Szpital Dzieciątka Jezus
SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM
LECZENIA OBRAŻEŃ.

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

cd. p. 11

PLAN SYTUACYJNY SZPITALA • SKALA OK. 1:4000

Wkładkę założył: Ewa Popławska-Bukała, 2004

Miejsce przechowywania negatywów...archiwum autora karty

Wzór ODZ 1999 r.

VERTE!

Legenda do planu sytuacyjnego szpitala

(numery 1-11, 14, 15, 18-20 odpowiadają numeracji szpitalnej)

- 1 i 1a. Klinika Immunoterapii i Chorób Wewnętrznych (d. pawilon chirurgiczny)
2. Klinika Medycyny Transplantacyjnej (d. pawilon chirurgiczny)
3. Klinika Chorób Wewnętrznych (d. pawilon terapeutyczny)
4. Apteka
5. Klinika Okulistyki (d. pawilon terapeutyczny)
6. Poradnia Nefrologiczna (d. pawilon ginekologiczny)
- 6a. Pawilon pomocniczy
7. Klinika Urologii
8. Kliniki: II Chirurgii Szczękowo -Twarzowej, Oddział Onkologii
- 9a. Kuchnia
- 9b. Pralnia
- 9c. Spawalnia
10. Zwierzętarnia
11. Klinika Chirurgii Ogólnej, Transplantacyjnej i I Chirurgii Szczękowo -Twarzowej, Zakłady: Stomatologii i inne (d. Klinika Uniwersytecka)
12. Collegium Anatomicum: Zakłady – Immunologii, Stomatologii, Anatomiczno - Patologiczny, Histologii i Embriologii, Cytofizyki, Transplantacji (d. Instytut Anatomo - Patologiczny)
- 12a. Zakład Rentgenodiagnostyki i Biofizyki, Instytut Radiologii
13. Dział techniczny i pom. gospodarcze (d. hala maszyn)
14. Wydział Ortopedii (d. budynek służby)
15. Magazyn (d. podobnie)
16. Biblioteka szpitalna
17. Budynek gospodarczy (d. podobnie)
- 17a. Budynek gospodarczy (d. stajnia, wozownia)
18. Poradnia Kardiologiczna, Okulistyczna i Urologiczna (d. ambulatorium)
19. Poradnia Neurologiczna i Przychodnia – lekarz zakładowy (d. dom lekarza naczelnego)
20. Kliniki: Ortopedyczno -Traumatologiczna, Narządu Ruchu, Oddział Intensywnej Terapii, różne zakłady i poradnie
21. Kościół pw. Dzieciątka Jezus
22. Dom parafialny księży Orionistów
23. Sklep z dewocjonaliami
24. Klinika Położnictwa i Chorób Kobiety (d. Instytut Położniczy)
25. Magazyn (d. lodownia)
26. Ośrodek Informacji i Zastosowań Komputerów (d. Dom wychowawczy dla dzieci i dorosłych)
27. Dom Małego Dziecka nr 15 (d. Gł. Dom Wychowawczy)
28. Polsko-japońska Wyższa Szkoła Technik Komputerowych
29. Magazyn (d. barak odosobniony dla zakaźnie chorych dzieci)
- I. Portiernia
- Ia. Portiernia i ujęcie wody oligoceńskiej
- II. Garaże
- III. Zabudowania gospodarcze
- IV. Wyrzutnia powietrza
- V. Tlenownia
- VI. Studnia artezyjska
- VII. Fontanna
- VIII. Punkt Krwiodawstwa
- IX. Kotłownia
- X. Zakład Wirusologii
- XI. Zakład remontowo-budowlany
- XII. Dyspozytornia Działu Transportu
- XIII. Obelisk ku pamięci zmarłych na cmentarzu d. Szpitala Dzieciątka Jezus z k. XVIII w.
- XIV. Figurka Matki Boskiej
- XV. Studnia
- XVI. Figurka św. Wincentego a'Paulo z 1928 r.
- W. Waga

1. Miejscowość WARSZAWA woj. mazowieckie	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) Szpital Dzieciątka Jezus SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM LECZENIA OBRAŻEŃ.	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) cd. p. 12
---	---	--

a po jego bokach kościół katolicki Dzieciątka Jezus i cerkiew prawosławną (il. 3). Dalej w dwóch rzędach, wzdłuż głównej alei, 6 niemal identycznych pawilonów dla chorych, oddzielonych czerpniami powietrza. Były to: 2 pawilony chirurgiczne, 3 terapeutyczne i 1 ginekologiczny, zaprojektowany po przeciwnej stronie. Niezabudowany pas terenu obok niego przeznaczono na rezerwę budowlaną. Ponadto w tej części znalazły się zabudowania gospodarcze: magazyn, kuchnia, pralnia, kotłownia, budynek maszyn itd. W narożniku ulic Wspólnej i Teodora postawiono Instytut Anatomo-Patologiczny, jedyny budynek kompleksu szpitalnego projektu innego architekta – Antoniego Jasieńczyka-Jabłońskiego. Odrębną kompozycję przestrzenną tworzył gmach Kliniki Uniwersyteckiej z dziedzińcem i bramą wjazdową od ul. Nowogrodzkiej. Cały teren ogrodzono ceglanym murem, a w latach późniejszych obsadzono zielenią wg projektu Franciszka Szaniora.

Dom Administracji – nr 9

Położony przy ul. Żelaznej zyskał plan nieregularnej podkowy złożonej z piętrowego korpusu i bocznych dwupiętrowych skrzydeł. Podobnie jak wszystkie budynki szpitala był podpiwniczony. Mieścił aptekę, izbę przyjęć, ambulatorium (parter); sutereny i piętra służyły funkcjom mieszkalnym i bibliotecznym.

Kościół p.w. Dzieciątka Jezus – nr 10

Budowany nieco dłużej niż inne obiekty - do 1902 r. Przeznaczony dla 150 wiernych, orientowany, niewielki, jednonawowy o 3 przęsłach zakończonych absydą, po jego bokach zaprojektowano małą zakrystię i skarbiec. We wnętrzu znajdowało się sklepienie krzyżowo-żebrowe. Bryła zamknięta była dwuspadowym dachem z sygnaturką z krzyżem, oszarpowana. Od frontu zdobił ją trójkątny portal, rozeta i schodkowy szczyt z krzyżem.

Przed kościołem ustawiono kamienny obelisk z krzyżem z 1799 r., pamiątkę po dawnym cmentarzu szpitalnym, przeniesiony tu z terenu przy ul. Wareckiej. Na jego ścianach wyryto napisy i szkic-plan cmentarza.

Jeden z napisów głosił /BOŻE BĄDŹ/ MIŁOŚCIW/ ZMARŁYM/ W SZPITALU OD R.1757/ A TU DO 30.000/ POGRZEBIONYCH/ AD 1799/.

Dwa pozostałe podają: /PRZENIESIONY/ Z DAWNEGO SZPITALA/ 1901/, oraz / SZCZĄTKI/ ZMARŁYCH/ POCHOWANE / NA CMENARZU/ ŚGO WINCENTEGO/ 1901/.

Cerkiew p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy – nr 11

Wzniesiona podobnie jak ww. kaplica nieco później. Miała formy nietypowe dla warszawskich cerkwi; neoromańsko-bizantyjskie. Zbudowana na planie równoramiennego krzyża greckiego i zwieńczona kopułą na wysokim bębnie. Krzyżujące się nawy przykryto daszkami dwuspadowymi.

Pawilony chirurgiczne – nr 2

Jednakowe, jednopiętrowe, o planie wydłużonego prostokąta z ryzalitami mieszczącymi klatki schodowe. Układ wnętrza dwu i pół traktowy - w skrajnych częściach. Parter zajmowały: sala ogólna dla 24 chorych (po-środku), 5 izolatek, pokój dzienny z werandą, sala opatrunkowa, pokoje lekarskie i gospodarcze. Piętro miało układ dość podobny. Jedynie nad salą opatrunkową i pomieszczeniem dla lekarzy urządzono po sale opatrunkowe: aseptyczną i septyczną. Ponadto znajdowały się tu ręczne windy do przewożenia chorych.

Pawilony terapeutyczne – nr 3

Niemal identyczne jak pawilony chirurgiczne tylko krótsze i bardziej uproszczone w formie. Ich lustrzanym odbiciem był pawilon ginekologiczny – nr 4

Klinika Uniwersytecka – nr 1

Otrzymała rzut podkowy z dobudowanym od południa skrzydłem w kształcie litery "L". Mieściła oddziały: chirurgiczny i terapeutyczny, każdy dla 60 pacjentów, diagnostyczny – dla 40, okulistyczny – dla 20 osób. Na krańcach korpusu znajdowały się dwukondygnacyjne sale wykładowe. VERTE!

Instytut Anatomo-Patologiczny

Uzyskał rzut dostosowany do granic posesji, złożony z 2 piętrowych skrzydeł, ustawionych prostopadle do siebie. Na parterze po obu stronach reprezentacyjnych schodów zaprojektowano sale preparacyjne z pomieszczeniami pomocniczymi dla 4 katedr: anatomii ogólnej, patologii, medycyny sądowej i chirurgii. Na piętrze tuż obok schodów – amfiteatralne audytorium, przeznaczone dla 300 słuchaczy.

Skrzydła budynku (dwu i półtraktowe) przeznaczono na sale dla zajęć praktycznych oraz muzea anatomii ogólnej i patologii. Połączono je windami mechanicznymi ze znajdującymi się w suterenie prosektorium i morgą. Gmach wyróżniał się z całego kompleksu szpitalnego. Elewację frontową arch. A. Jabłoński-Jasieńczyk opracował w sposób niezwykle ozdobny. W zaokrąglonym reprezentacyjnym narożniku umieścił wejście, obramione portalem, flankowane półokrągłymi niszami i dużymi oknami z bliżej nieokreśloną dekoracją roślinną. Nad boniowanym parterem w podobnych niszach ustawiono 5 popiersi anatomów dłuta rzeźbiarza Zygmunta Langmana. Zostały one wkomponowane między zdwojonymi kolumnami w wielkim porządku. Nad niszami znalazły się okna w formie leżącego prostokąta. Całość wieńczyła attyka (także nad skrzydłami bocznymi) z 4 wazami. Centralną część podkreślała jeszcze grupa figuralna na osi wejścia, przedstawiająca personifikację nauki w postaci kobiety, u której stóp z obu stron ustawieni byli figury studentów – również autorstwa Langmanna.

Kuchnia i pralnia - nr 6

Budynek o rzucie podkowy, liczył dwa i trzy piętra. Od strony wschodniej mieścił pralnię i komorę dezynfekcyjną (odkazałnię), a od zachodniej kuchnię wraz z piekarnią.

Druga ze szpitalnych działek miała trójkątny kształt i umieszczona była między ul. Starynkiewicza, Koszykową i Nowogrodzką. Teren otoczony murem, z 2 bramami od Nowogrodzkiej, zajmowały: Instytut Położniczy, Dom Wychowawczy dla dzieci i dorastającej młodzieży, Główny Dom Wychowawczy (dawny Dom Podrzutków), odosobniony barak dla dzieci zakaźnie chorych, lodownia i domek stróża.

Instytut Położniczy – nr 16

Ustawiony frontem od strony ul. Starynkiewicza swoim wyglądem przypominał inne pawilony szpitalne. Miał plan podkowy z ryzalitami o różnej szerokości i głębokości. Liczył dwa piętra. Zaprojektowano w nim: w syterenach – pomieszczenia służby i gospodarcze, na parterze – izby przyjęć, ambulatorium, muzeum i mieszkania, na piętrach sale chorych, położnic, rodzących i 2 sale operacyjne.

Dom Wychowawczy dla dzieci i dorastających – nr 14

Znajdował się przy ul. Nowogrodzkiej, zyskał plan rozbudowanej podkowy i był jednopiętrowy. Mieścił pokoje dla służby, pomieszczenia gospodarcze, kuchnię, a na piętrze: sypialnie, sale zajęć, sale dla chorych. W sumie mieściło się tu 200 osób, zarówno chłopców, jak i dziewcząt, zajmujących osobną część budynku.

Główny Dom Wychowawczy (dawny dom Podrzutków) – nr 15

Najbardziej reprezentacyjny budynek tej części terytorium szpitala. Znalazł się w pobliżu ul. Raszyńskiej. Ustawiony został w poprzek działki, frontem w kierunku ww. ulicy. Miał rzut rozchylonej podkowy, a jego dwupiętrową bryłę urozmaicały ryzality, w tym narożne ze szkarpami. Liczył dwa piętra. W suterenach znajdowały się: mieszkania i pracownie, kuchnia, pralnia z suszarnią. Na parterze po obu stronach głównego wejścia z przedsionkiem i trójbiegowymi schodami umieszczono pokoje dla matek, dzieci i niemowląt. W skrzydle południowym wydzielono kilka pomieszczeń dla noworodków chorych zakaźnie, w północnym dla chorych piersiowych. Na pierwszym piętrze zaprojektowano kaplicę katolicką przeznaczoną dla siostr, opiekujących się dziećmi. Przesklepiono ją sklepieniem gwiazdzystym z lunetami i dekorowano małymi okienkami i maswerkami – nad ołtarzem. Ponadto umieszczono tutaj gabinet dyrektora, kancelarię. Pokoje drugiego piętra służyły dzieciom. Przyjmowano tu niemowlęta i dzieci do lat siedmiu, które potem kierowano do innych również zamkniętych zakładów. Poszczególne oddziały zachowały swoje tradycyjne nazwy. Były więc: oddział św. Zofii, Wincentego, Klary, Józefa, Feliksa itd. Wnętrza urządzono nowocześnie, ale i z wykorzystaniem sprzętów i obrazów przeniesionych tu z dawnej kaplicy przy Wareckiej. Oryginalną dekorację biblioteki i sali obrad stanowiły portrety dobroczyńców szpitala z 1 poł. XVIII stulecia.

Barak odosobniony dla dzieci chorych zakaźnie – nr 13

Znajdował się w ogrodzie otaczającym Dom Wychowawczy. Był to parterowy i prostokątny nieduży budynek, złożony z 3 wzajemnie nie połączonych części, z których każda miała oddzielne wejście. Od północy i wschodu znajdowały się werandy, a wewnątrz pomieszczenia przeznaczone na 21 łóżek oraz salka operacyjna.

cd. załącznik nr 3.

1. Miejscowość

WARSZAWA
woj. mazowieckie

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Szpital Dzieciątka Jezus
SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM
LECZENIA OBRAŻEŃ.

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

cd. p. 12 i 13

Budynki szpitalne utrzymane były w jednolitej konwencji stylistycznej, w stylu neogotyckim, z wyjątkiem narożnego gmachu Instytutu Anatomopatologicznego – w stylu neorenesansowym. Miały na ogół podłużny plan, bryłę rozczłonkowaną ryzalitami, jasne, tynkowane elewacje i charakterystyczne detale architektoniczne w formie ceglanych szczytów, pseudoskarp, narożnych lizen, kordonowych gzymsów.

Wszystkie budynki miały własne oświetlenie elektryczne, centralne ogrzewanie za pomocą pary niskiego ciśnienia, wentylację mechaniczną i kanalizację. Były jak na owe czasy bardzo nowoczesne. W pracach budowlanych uczestniczyły następujące przedsiębiorstwa: firma Tomaszewicz i Woyde, Babiński i Winawer (roboty ziemne), Sobieraj i Regelman (roboty malarskie), J. Tworowski (stolarskie), Kreczmer (kolarskie), Drzewiecki i Jezioranski (kan.-wodociagowe).

Wybudowany szpital liczył 629 łóżek dla dorosłych i 98 dla dzieci, które leczono w Domu Wychowawczym. Opiekę nad chorymi sprawowały siostry miłosierdzia.

W 1907 r. zarząd nad szpitalem przejął Magistrat miasta Warszawy, a opieką nad chorymi i sprawami gospodarczymi zajmowały się głównie siostry szarytki.

W okresie międzywojennym Szpital Dzieciątka Jezus był szpitalem klinicznym Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Mieścił m.in. kliniki: chirurgiczną, wewnętrzną, neurologiczną, ginekologiczną i położniczą. Leczył chorych z całego kraju, kształcił studentów medycyny.

W 1925 r. zakończono prace przy powiększaniu kościoła szpitalnego wg projektu J. P. Dziekońskiego jeszcze z 1909 r. Niewielką kaplicę rozbudowano o nowe przesło, przykryto sklepieniem gwiaździstym, wspartym na filarach. Bryłę kościoła oplatały ceglane skarpy, na osi fasady umieszczono wysoką wieżę (dzwonnicę).

W latach międzywojennych planowano rozbudowę szpitala, architekt Władysław Borawski sporządził w 1928 r. plan przebudowy niektórych obiektów. (patrz il. 4). Koncepcji tej nie zrealizowano w całości. Rozebrano prawosławną cerkiew, ale na jej miejscu nie wybudowano projektowanego pawilonu i laboratoriów. Podobnie nie wzniesiono innych obiektów tj. pawilonu mechano-hydroterapii, łącznika między pawilonami chirurgicznymi itd. Natomiast rozpoczęto przebudowę kuchni, wyposażając ją w nowoczesne kotły parowe do podgrzewania potraw. Autorem tej przebudowy był Franciszek Szanior. Na planie Borawskiego widnieją obiekty szpitalne powstałe pomiędzy 1902 a 1928 r. budynek służbowy i nr VII oraz dom naczelnego lekarza, który wyróżnia się elewacjami w stylu neorenesansowym. Na przełomie 1937/38 r. przy ul. Wspólnej wzniesiono nowoczesne ambulatorium.

Przed wybuchem II wojny światowej szpital liczył 1028 łóżek; składał się z 28 budynków, w tym Instytutu przy placu S. Starynkiewicza. Pozostałe budynki, położone na trójkątnej parceli od strony Raszyńskiej, już od 1918 r. były administracyjnie odłączone od szpitala. Dawny Dom Podrzutków w 1936 r. otrzymał nazwę Dom Wychowawczy, a tuż przed samą wojną Dom Matki i Dziecka. W l. 1934-35 pd. skrzydło budynku otrzymało oszklone balkony, a na wewnętrznym dziedzińcu urządzono ogródek jordanowski. Z okazji obchodów 200. lecia założenia zakładu nad wejściem głównym w portalu umieszczono napis: *Ojciec mój y matka moja opuścili mię, ale Pan przyjął mię*. Te pamiątkowe słowa odtworzył arch. Jan Zachwatowicz. Pierwotnie znajdowały się na elewacji poprzedniej siedziby. W narożniku gmachu wmurowano także tablicę z podobizną twórcy gmachu ks. Baudouina, wykonaną przez rzeźbiarkę Janinę Broniewską. Prawdopodobnie w tym czasie w hallu budynku ustawiony został gipsowy odlew niedoszonego pomnika księdza (z 1873 r.), dłuta Ludwika Kucharzewskiego. Pierwotnie znajdował się on w kaplicy przy placu Wareckim.

Wymienione tablice i pomnik zachowały się do dnia dzisiejszego, podobnie jak wiele innych zabytkowych elementów wystroju wnętrz.

W szpitalu pracowali wybitni polscy specjaliści np. prof. W. Orłowski i prof. A. Gruca.

VERTE!

Podczas II wojny światowej niektóre z budynków szpitalnych uległy uszkodzeniom. W 1939 r. Niemcy zbombardowali główny gmach – Dom Administracji, a także kościół, który ponownie zniszczyli podczas Powstania Warszawskiego. Działający nieprzerwanie szpital jeszcze przed wybuchem powstania ewakuowano do Milanówka i Grodziska, a później do Piastowa. Dom Podrzutków zaś – do Klarysewa. Najbardziej zniszczonymi obiektami oprócz ww. były: pawilon nr 2, 3, 4, kotłownia i elektrownia oraz gmach Klinik Uniwersyteckich, Instytut Anatomo-Patologicznego.

W kwietniu 1945 r. szpital rozpoczął działalność na nowo pod nową nazwą *Szpital Miejski nr 3*. Początkowo uruchomiono tylko 300 łóżek w kilku niezniszczonych pawilonach.

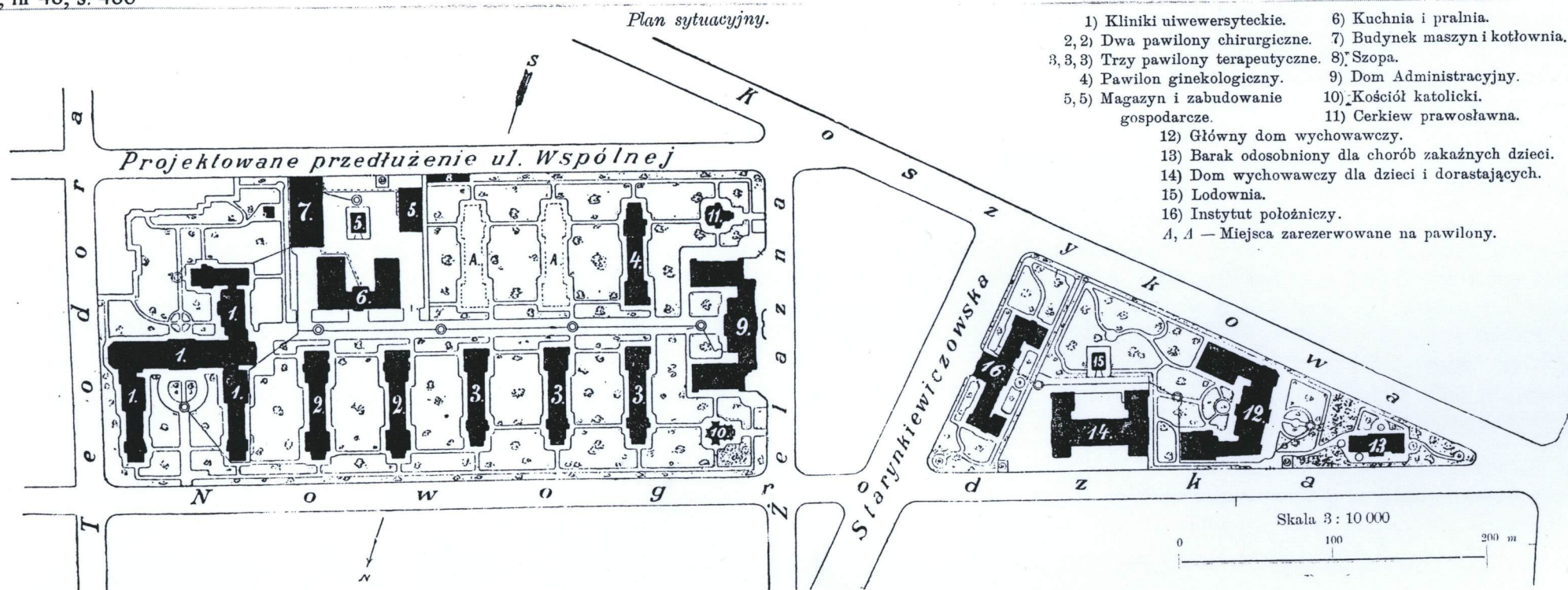
W 1949 r. przemianowany został na *Państwowy Szpital Kliniczny nr 1 w Warszawie*, w 1991 na *Państwowy Szpital Kliniczny nr 1 im. Dzieciątka Jezus*. Od niedawna nosi nazwę *Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Kliniczny Dzieciątka Jezus. Centrum Leczenia Obrażeń*. Dysponuje 736 łózkami szpitalnymi, 35 noworodkowymi i 13 stanowiskami dla dializoterapii. Na jego terenie działa 30 specjalistycznych poradni, 12 klinik (w tym największa w Polsce Klinika Ortopedyczna), 10 samodzielnych zakładów, 2 oddziały, Apteka, Centralne Laboratorium, Punkt Krwiodawstwa. W ciągu roku hospitalizowanych jest tutaj ponad 20 tys. pacjentów.

Od lat 50. poprzedniego stulecia w skład szpitala wchodziły też obiekty wcześniej nie należące do niego np. Klinika Dermatologiczna przy ul. Koszykowej 82. Natomiast Dom Małego Dziecka administracyjnie nie podlega szpitalowi już od 1918 r. Ze szpitalnej posesji wyłączony jest teren zajmowany przez PJ WSTK.

CD. P. 13

Bezpośrednio do sierocińca przylega zbudowana w l. 1993-2003 Polsko-Japońska Wyższa Szkoła Technik Komputerowych – nr 28 (wzdłuż ul. Koszykowej). Na jej tyłach znajduje się dawna lodownia, ogródek, zabytkowa figurka Matki Boskiej i studnia – przynależne do części szpitalnej, wydzielonej ogrodzeniem od uporządkowanego terenu szkoły. W najbliższym otoczeniu zaprojektowany został parking samochodowy (od wschodu). Całą działkę zamyka parawanowy mur z bramami wjazdowymi przy ul. Nowogrodzkiej 73 i 79 oraz Koszykowej 86.

IL. 3 Plan sytuacyjny z 1901 r. Repr. [z:] H.Kudner, C. Klarner, Nowy Szpital i Dom Wychowawczy Dzieciątka Jezus w Warszawie [w:] *Przegląd Techniczny* 1901, nr 48, s. 486

1. Miejscowość

WARSZAWA
woj. mazowieckie

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Szpital Dzieciątka Jezus
SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM
LECZENIA OBRAŻEŃ.

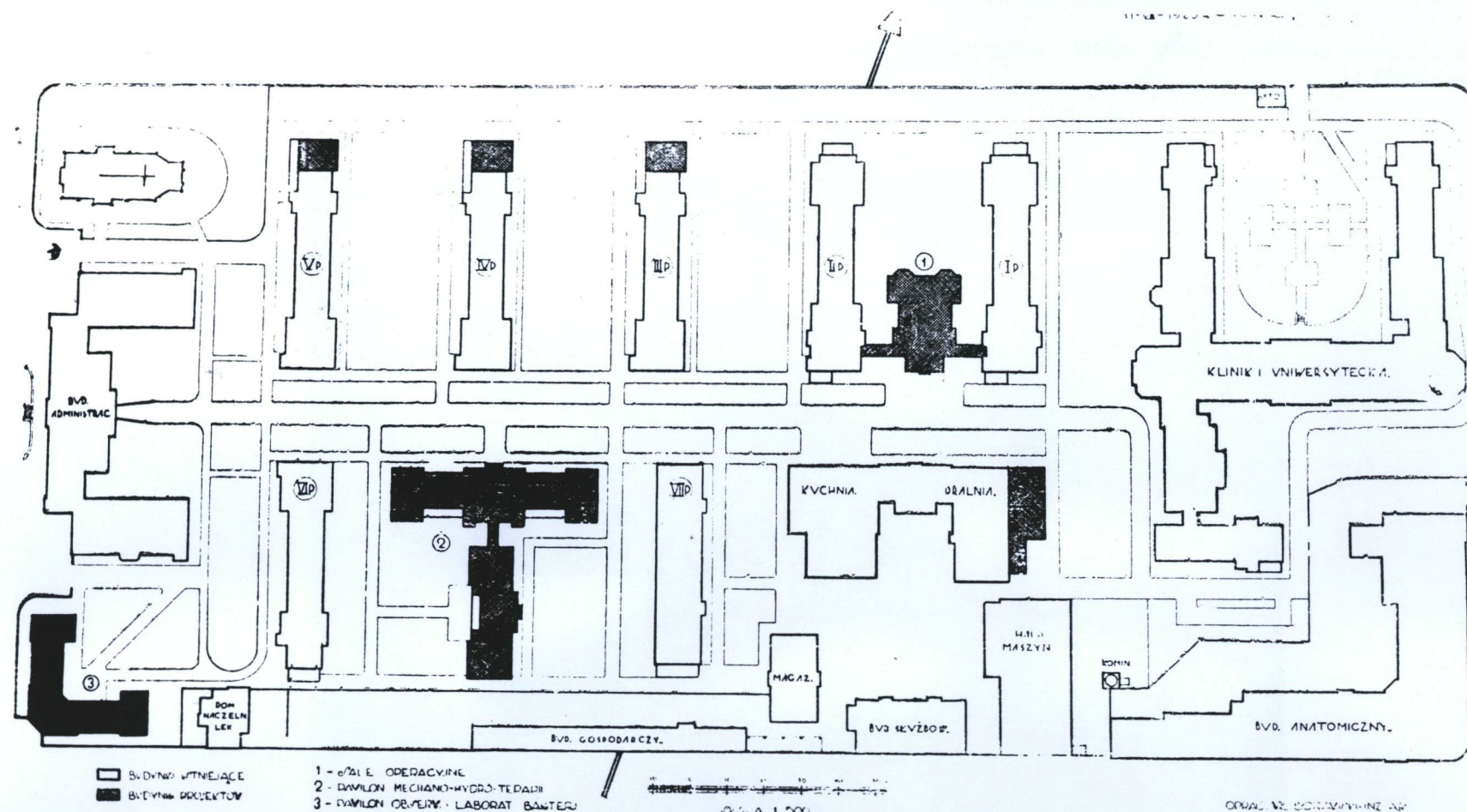
6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna, cd. p. 20

II. 3a Widok ogólny nowego szpitala z wieży ciśnień warszawskich Filtrów, pocztówka z 1914 r. Repr. Autorki [z:] M.Kwiatkowski, *Wspomnienie dawnej Warszawy*, Warszawa 1993

VERTE!

RYS. 2. SZPITAL DZIECIĄTKA JEZUS. PLAN SYTUACYJNY.

CD. P. 20 winny być uzgadniane z konserwatorem zabytków i poprzedzone racjonalnymi wytycznymi konserwatorskimi (uwzględniającymi potrzeby szpitala, zgodne ze współczesnymi standardami, łączące je z szacunkiem do substancji zabytkowej).

Dla kościoła i obelisku oraz budynków: kuchni i pralni, Collegium Anatomicum (ze względu na wystrój wnętrz), pawilonu nr 4 lub 6 (jako przykładu jednolitej konwencji stylistycznej), socrealistycznej Kliniki Ortopedycznej, Domu Małego Dziecka (zachowany wystrój wnętrz) oraz ew. Kliniki Chirurgii Ogólnej powinno się wykonać karty ewidencyjne.

1. Miejscowość

WARSZAWA
woj. mazowieckie

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Szpital Dzieciątka Jezus
SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM
LECZENIA OBRAŻEŃ.

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna

IL. 5 Widok ogólny kompleksu szpitalnego z Reform Plaza (AL. Jerozolimskie).

IL. 6 Polsko-Japońska WSTK ul. Koszykowa 86. Widok od frontu.

IL. 7 Dom Małego Dziecka. Widok z Reform Plaza.

Wkładkę założył: Ewa Popławska-Bukała, 2004

Miejsce przechowywania negatywów...archiwum autora karty

IL. 8 i 9. Wjazdy na teren szpitala ul Nowogrodzka 59 i Oczerki 4
(w głębi widoczna kuchnia).
IL. 10 Nadziemna galeria między budynkami nr 1 i 11.

1. Miejscowość

WARSZAWA
woj. mazowieckie

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Szpital Dzieciątka Jezus
SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM
LECZENIA OBRAŻEŃ.

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna

IL. 11. Narożnik fasady Collegium Anatomikum - stan obecny.

IL. 12. Jw. stan z 1902 r. Repr. autorki [z:] Zbiór W. Przyborowskiego, t. XVI, s. 170 (Archiwum Państwowe m.st. Warszawy).

IL. 13. Fragment elewacji tylnej korpusu budynku nr 12.

Wkładkę założył: Ewa Popławska-Bukała, 2004

Miejsce przechowywania negatywów...archiwum autora karty

Wzór ODZ 1999 r.

VERTE!

IL. 14 Fragment elewacji tylnej korpusu Collegium Anatomikum.

IL. 15 Elewacja tylna skrzydła pd. Kliniki Chirurgii Ogólnej.

IL. 16 Front budynku nr 15.

1. Miejscowość

WARSZAWA
woj. mazowieckie

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Szpital Dzieciątka Jezus
SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM
LECZENIA OBRAŻEŃ.

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna

IL. 17 Główna aleja szpitalna. W głębi fontanna
i budynek Kliniki Ortopedycznej.

IL. 18 Pawilon nr 4, widok od pn. (stan z 2002 r.)

IL. 19 Poradnia neurologiczna.

Wkładkę założył: Ewa Popławska-Bukało, 2004

Miejsce przechowywania negatywów...archiwum autora karty

IL. 20 Kuchnia – widok od strony alei głównej.

IL. 21 Spawalnia na tyłach kuchni (stan z 2002 r.).

IL. 22 Wspornik napowietrznej linii zasilania elektrycznego
(pawilon nr 4).

1. Miejscowość

WARSZAWA

woj. mazowieckie

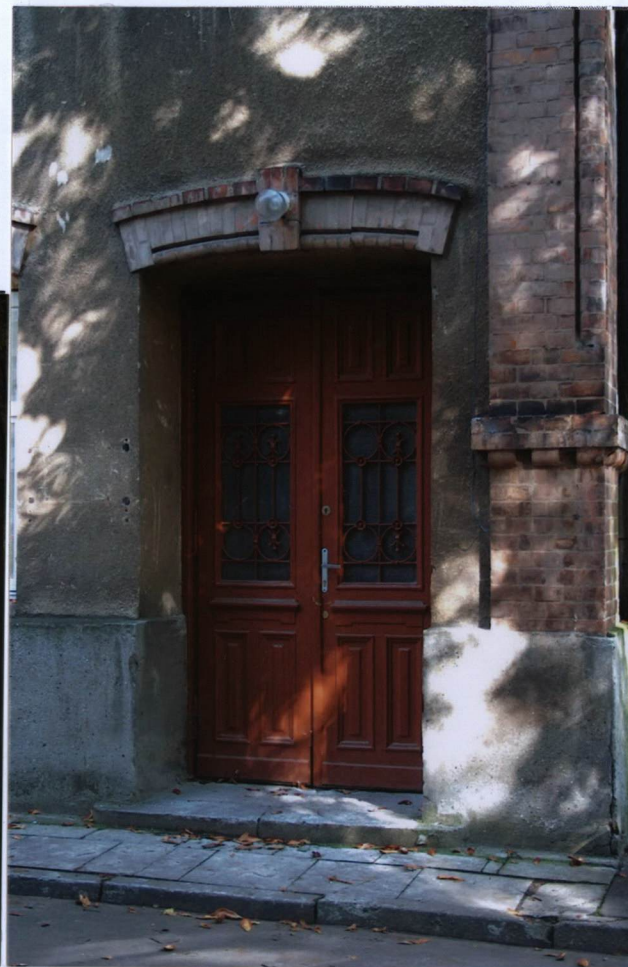
5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Szpital Dzieciątka Jezus

SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM
LECZENIA OBRAŻEŃ.

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna

IL. 23 Pawilon nr 6 (d. ginekologiczny) Elewacja tylna.

IL. 24 Drzwi wejściowe do pawilonu nr 6.

IL. 25 Narożnik pd. pawilonu nr 6.

Wkładkę założył: Ewa Popławska-Bukała, 2004

Miejsce przechowywania negatywów...archiwum autora karty

Wzór ODZ 1999 r.

VERTE!

IL. 26 Płyta ku pamięci dr W. Krajewskiego
Nad głównym wejściem pawilonu nr 1 (d. chirurgiczny).

IL. 27 Ściana szczytowa pawilonu nr 1.

IL. 28 Budynek d. stajni i wozowni (stan z 2002 r.).

1. Miejscowość

WARSZAWA

woj. mazowieckie

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Szpital Dzieciątka Jezus

SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM
LECZENIA OBRAŻEŃ.

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna

IL. 29 Kościół p. w. Dzieciątka Jezus, widok od ul. Lindleya (stan z 2002 r.)

IL. 30 Wnętrze kościoła (stan z 2002 r.)

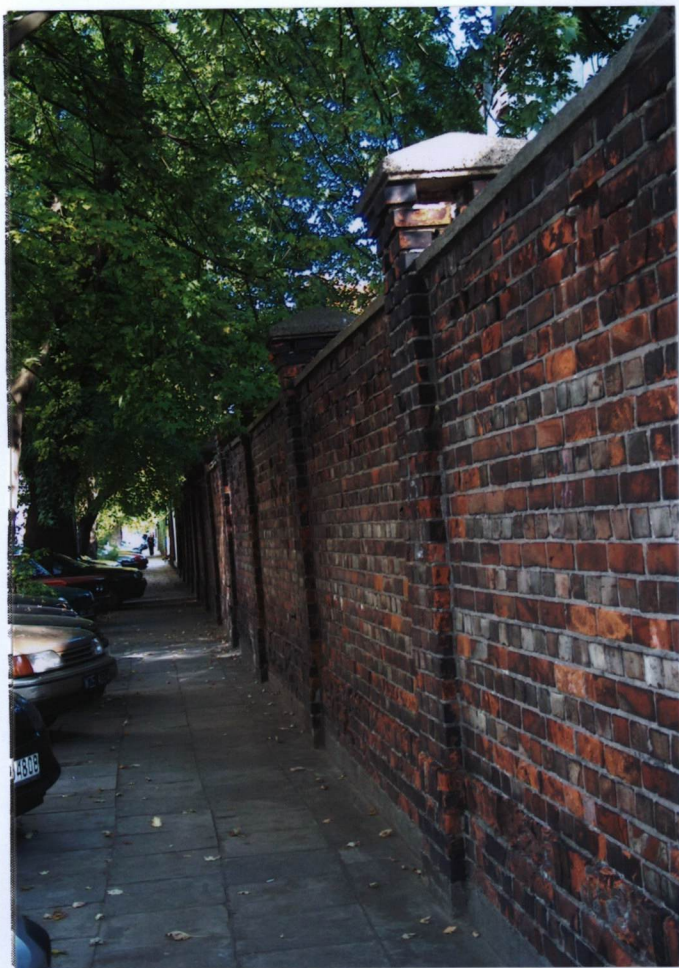
IL. 31 Obelisk z krzyżem ustawiony obok Kościoła, w narożniku ul. Lindleya i Nowogrodzkiej.

Wkładkę założył: Ewa Popławska-Bukała, 2004

Miejsce przechowywania negatywów...archiwum autora karty

Wzór ODZ 1999 r.

VERTE!

IL. 32 Fragment zabytkowego muru od ul. Nowogrodzkiej.

IL. 33 Brama wjazdowa przy ul. Nowogrodzkiej 75
(w głębi Dom Małego Dziecka).

IL. 34 Zabytkowa latarnia z numerem posesji.

1. Miejscowość

WARSZAWA
woj. mazowieckie

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Szpital Dzieciątka Jezus
SZPITAL KLINICZNY DZIECIĄTKA JEZUS. CENTRUM
LECZENIA OBRAŻEŃ.

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna

IL. 35 Fragment fasady Instytutu Położnictwa.

IL. 36 Fragment tylnej elewacji skrzydła „C”
budynku nr 26 ,

Wkładkę założył: Ewa Popławska-Bukało, 2004

Miejsce przechowywania negatywów...archiwum autora karty

Wzór ODZ 1999 r.

VERTE!

IL. 37 Ogródek na tyłach Domu Małego Dziecka.